

Utrecht haalde de wereldpers door bus-
hokjes te voorzien van sedumdaken.

'Onverhard, tenzij' en 'groen, tenzij.' Zo vat de Utrechtse wethouder Kees Diepeveen zijn visie op groenbeleid samen. Als het aan de wethouder ligt, is het niet helemaal ondenkbaar dat op sommige plaatsen in Utrecht auto's straks over onverharde wegen rijden en voetgangers thuishkomen met stof op de schoenen. Stad + Groen fietst met de Utrechtse wethouder door de wijk Overvecht.

Auteur: Paul van der Sneppen

Stof op de schoenen in gemeente Utrecht

Utrecht wil asfalt terugdringen

'We breken radicaal met de traditie waarin verharding centraal staat in stadsinrichting. Groen wordt in die traditie zorgvuldig ingepland en met stenen en asfalt omzoomd. Dat draaien we nu om,' legt Diepeveen uit.

Verhardingen

In de nieuw te bouwen stadswijk Merwedekanaalzone krijgt de wethouder ruime gelegenheid om zijn visie in de praktijk te brengen. Het moet een grotendeels autovrije en autoluwe wijk worden. 'Als je met een groene bril op boven de schetsen van zo'n wijk hangt, dan zie je dat je op betrekkelijk weinig plekken écht verharding nodig hebt. Je houdt dan vooral rekening met rolstoelen, buggy's, rollators en hulpdiensten. Maar ook dan heb je nog een ruime keuze aan alternatieven voordat je op de noodzaak stuit om asfalt te gebruiken. Er zijn genoeg waterdoorlatende verhardingen die adequate oplossingen bieden voor mobiliteitsvraagstukken in de wijk. Denk aan halfopen stenen, tegel- en klinkerpaden of grint.' Diepeveen wil de Utrechtse bodem weer lucht en

water geven. Een open bodem met veel groen draagt bij aan waterretentie en het vermindert de hittestress. 'We weten dat Utrecht-Centrum vijf tot zeven graden warmer kan zijn dan het meetstation van de KNMI in De Bilt aangeeft. Dat is véél natuurlijk. Dat moet omlaag.'

Kosten

Utrecht staat daarom drastische vergroening te wachten. Aan ambitie ontbreekt het de GroenLinks-wethouder beslist niet. Maar wanneer hem wordt gevraagd wat dat allemaal gaat kosten, moet hij bekennen dat hij daar nog onvoldoende zicht op heeft. 'Dat is dan ook best een ingewikkeld verhaal. Ik heb calculaties gezien die voorrekenen dat beheer en onderhoud van een vierkante meter verharding duurder is dan een vierkante meter groen. Maar om nou te beloven dat we onder aan de streep goedkoper uit zijn, dat gaat me te ver.' Dan komt het gesprek op doelstellingen. De wethouder houdt een gedreven betoog over de waarde van groen voor de biodiversiteit en voor de stadbewoners. 'Ecologische waarde levert

niet alleen meer biodiversiteit op. Het is ook simpelweg goed voor de gezondheid van mensen. Mensen gaan erdoor bewegen en worden ook sociaal actiever.'

Klinkende munt

Diepeveen werpt echter de suggestie van zich af dat hij de winst van zijn beleid alleen in zachte waarden uitdrukt en daardoor lastig op resultaat af te rekenen is. 'Die "zachte waarden" zijn belangrijk, ja. Maar ze leveren ook klinkende munt op. Hoe concreet wil je het hebben? Ik heb een goed voorbeeld. Riolering en waterzuivering zijn duur. Minder water afvoeren is dus goedkoper. We hebben ons heel concreet ten doel gesteld om jaarlijks vijf hectare stedelijk gebied af te koppelen van het riool. Dat maken we mogelijk door ontharding en vergroening van de omgeving. Ook willen we de snelle groei van de stad zo realiseren, dat er geen extra capaciteit waterzuivering nodig is. Dat zijn heel concrete en meetbare doelen die we ons stellen.' De fietstocht leidt naar de wijk Overvecht. Aanleiding voor die keuze is een vraag van de

Oud groen is behouden gebleven bij aanleg van het Antoniuskwartier.

Houtense ex-wethouder Herman Geerdes aan de Utrechtse stadsbestuurder. Geerdes heeft in het vorige nummer van *Stad + Groen* het stokje doorgegeven aan Diepeveen met de vraag: 'Hoe kan groenbeleid bijdragen aan de leefbaarheid van "probleemwijken" als Overvecht?' De Utrechtse wijk schreef in 2007 geschiedenis als een van de veertig Nederlandse stadswijken die door de toenmalige minister Ella Vogelaar van Wonen, Wijken en Integratie werd aangewezen als 'aandachtswijk'. Een stapeling van sociale, fysieke en economische problemen die zich in de zogenaamde Vogelaarwijken voordeden, maakten dat het toenmalige kabinet besloot te investeren in een geïntegreerde aanpak om de wijken leefbaarder te maken.

Therapeutisch

Diepeveen vindt dat openbaar groen een belangrijke rol heeft in het leefbaar maken en houden van de stadswijk. Hij heeft een tocht voorbereid die onder meer leidt langs tuinen zoals die van Gezondheidscentrum de Amazone en de Voedseltuin Overvecht aan de Bangkokdreef, die therapeutisch ingezet worden voor mensen met bijvoorbeeld sociale of psychische problematiek. Ook wil hij laten zien hoe in Overvecht projecten in het openbaar groen buurtbewoners samenbrengen en soms zelfs inspireren tot weer nieuwe initiatieven.

Onze rondgang door Overvecht voert eerst langs het Zandpad aan de oevers van de rivier de Vecht. Waar tot 2016 de Utrechtse prostitutieboeten lagen, moet nu een natuurvriendelijke oever komen, vertelt de wethouder. 'De Vecht oevers

lopen tot ver in de stad. Veelal zijn het stenige oevers. Het zou mooi zijn om meer van die Vecht oevers te gebruiken om natuur de stad in te leiden. Het maken van dat soort natuurlijke verbindingen vinden we belangrijk en is belangrijk voor de ecologische waarde van de stadsnatuur.'

Stadstuin

Het eerste afstappunt is bij de Amazonetuin van Gezondheidscentrum de Amazone. Hier vinden we een eerste antwoord op de vraag van Geerdes. Twee jaar terug was de tuin nog een stenige omlijsting van een gebouw achter een manshoog hek. Inmiddels heeft die tuin een buurtfunctie gekregen. Er is hier flink vergroend. Waar ooit stenen en bestrating het beeld bepaalden, ligt nu een speelse, groene stadstuin waar wandelpaden doorheen meanderen en vrijwilligers onkruid wieden. Het initiatief tot vergroening is gekomen vanuit de huurders van het centrum zelf. 'Wij zijn als gemeente bijgesprongen met praktische ondersteuning en geld. Maar het meeste werk is gedaan door een actieve vrijwilligersgroep,' vertelt de wethouder.

Vrijwilligers komen voornamelijk uit de buurt. Meestal gaat het om mensen die in aanraking komen met behandelaars in het gezondheidscentrum. Ze worden uitgenodigd om in het tuinproject te participeren. Vaak gebeurt dat als therapeutisch middel, voor mensen die bijvoorbeeld in een sociaal isolement zitten. Maar soms zijn het ook fysiotherapeuten of een huisarts die mensen verleiden om mee te doen. 'Er wordt zo gestreefd naar een betere mix van vrijwilligers,

'We hebben ons heel concreet ten doel gesteld om jaarlijks vijf hectare stedelijk gebied af te koppelen van het riool'

Uslub Siberia blijft ook buiten schaatsseizoen initiatiefrijk.

dus niet naar een groep van alleen mensen met psychische of sociale problematiek.' En dat lijkt te werken. 'Inmiddels komen buurtbewoners ook spontaan op het tuinproject af,' vertelt een van de pioniers van het project de wethouder tijdens ons bezoek.

Structuur

De volgende stop op de route is op de Vitoriadreef in het Antoniuskwartier. De wethouder legt uit dat in de nieuwbouwwijk geprobeerd is om het oude groen in stand te houden en de wijk te laten aansluiten bij de landschappelijke structuur waarvan het Vechtzoompark een belangrijk onderdeel uitmaakt. Het is een gebied met ecologische en recreatieve waarde voor de buurt. In de jaren 60 van de vorige eeuw was dit gebied nog een wijds, groen landschap tot aan de Vechtzoom. Nu staan er ruime nieuwbouwwoningen. De wijk bestaat uit twee buurten van gelijke opzet en

‘Werken aan kwalitatief beter groen’

Kees Diepeveen

Water en vergezichten in Park de Watertoren in Overvecht-Zuid.

met dezelfde bebouwingstypologie. Ze worden gescheiden door een centrale open ruimte met veel waardevolle, volwassen bomen. ‘Hier dus niet de sprietjes die zo kenmerkend zijn voor veel nieuwbouwwijken,’ vertelt Diepeveen, wijzend op het groen in de Vitoriadreef. ‘Er is hier moeite gedaan om dit groen te bewaren.’ Om de bomenrijen heen ligt een brede groenstrook die ook als wadi dient, voor de opvang van water.

Wisselend

Diepeveen vindt het groen in Overvecht nog erg wisselend van kwaliteit. ‘We zien in Overvecht ook nog veel “liefdeloos groen”. Hij wijst op een grote grasvlakte tussen twee rijbanen. ‘Dat kan veel rijker. Je zou zoiets kunnen inzaaien met bloemenmengsels bijvoorbeeld.’

De wethouder wil de kwaliteit van het groen in de wijk verhogen. Probleem daarbij is dat hij niet helemaal kan overzien wat dat beheer technisch met zich meebrengt. ‘Overvecht is in de jaren 60 aangelegd om bewoners van oude arbeiderswijken als Lauwerecht en Sterrenwijk woonruimte te bieden met veel licht en ruimte. Het is dus een wijk met veel groen. Als we dat groen kwalitatief willen verbeteren, dan wordt het onderhoud een flinke klus, denk ik. Daar moeten we iets op verzinnen.’

Zelfbeheer

Zelfbeheer zou daarbij een rol kunnen spelen, denkt de wethouder. ‘Al is het drukken van de beheerskosten nooit het primaire doel van zelfbeheer.’ In Utrecht wordt al geregeld groen overgedragen aan bewoners die daar hun eigen plan mee hebben. Die plannen zijn soms ongebruikelijk voor een stadsplantsoen. ‘Maar als bewo-

ners ergens groenten willen gaan verbouwen, waarom zouden we daar dan voor moeten gaan liggen? We juichen dat soort initiatieven toe.’

Hoewel de gemeente coulant is en er al veel groen is overgedragen aan inwoners van de stad, is over de regievoering nog niet heel goed nagedacht, zo blijkt ook. ‘We hebben er, denk ik, nog te weinig ervaring mee om voor alle scenario’s de juiste aanpak te bedenken. Er wordt uiteraard wel gewerkt met afsprakenlijsten of soms met meer formele beheersovereenkomsten. Vaak is er ook een jaarlijkse schouw. Maar als dingen fout gaan, afspraken niet nageleefd worden of wanneer een enthousiaste tuingroep plots door de hoeven zakt, dan hebben we daar simpelweg nog te weinig ervaring mee om daar meteen heel adequaat op te reageren, denk ik.’

Organisatievorm

Wel weet de wethouder dat het belangrijk is voor elk zelfbeheerproject dat er afspraken zijn gemaakt. Maar de gemeente verlangt nog niet van alle initiatiefnemers in zelfbeheerprojecten dat ze zich ook formeel organiseren. ‘Dat werkt ook niet voor iedereen, vermoed ik. Misschien dat we moeten streven naar een meer rijke schakering van organisatievormen. Dat kunnen verenigingen zijn, maar ook bijvoorbeeld een Whatsapp-groep. Het is voor ons ook nog zoeken, wat werkt en wat niet.’

Op de Einsteindreef, even verderop, zien we hoe zich op een brede grasstrook tussen twee rijbanen olifantenpaadjes hebben gevormd. ‘Zo’n paadje betekent dat wijkbewoners vinden dat daar iets moet zijn. Daar hoeft je niet altijd in mee

te gaan, als dat bijvoorbeeld betekent dat daarvoor waardevolle begroeiing wordt platgetreden. Maar het is wel goed om hier heel goed naar te kijken.’ Diepeveen zoekt het midden tussen een functionele doorgang en een pad dat onderdeel uitmaakt van een groene omgeving. ‘Idealerweise zou hier bijvoorbeeld, waar nu nog gras ligt, ooit een slingerpad door weelderig groen meanderen.’

Bushokjes

Op de Einsteindreef houden we ook stil bij een van de bushokjes waarmee de gemeente Utrecht een jaar geleden de wereldpers haalde. De gemeente heeft in totaal 2000 vierkante meter sedumdaken gerealiseerd door de haltes te voorzien van sedumbedekking. De groene daken moeten zorgen voor vermindering van fijnstof in de lucht. Een sedumdak filtert volgens de gemeente ongeveer 150 milligram fijnstof per vierkante meter en kan ongeveer twintig liter water per vierkante meter vasthouden. Sedumdaken dragen bovendien bij aan biodiversiteit. Ze voorzien in nectar en stuifmeel voor nuttige insecten en sedum is drachtplant voor bijen, hommels en vlinders.

‘De wereldwijde media-aandacht voor het project was natuurlijk leuk,’ vertelt Diepeveen. ‘Maar ik begrijp ook wel dat zo’n op zichzelf staand project weinig zoden aan de dijk zet. Met bushokjes alleen komen we er niet als we de biodiversiteit in de stad écht zichtbaar willen vergroten. Je moet dit project dan ook zien als onderdeel van alle andere inspanningen die we plegen op dit vlak. Het gaat om samenhang, het creëren van natuurverbindingen in de stad.’

Tuinieren met vrijwilligers in de Tuin van Gezondheidscentrum de Amazone.

Ambities

Het gebied tussen de Taagdreef, de Vader Rijndreef, de Van Brammendreef en de Camera Obscurastraat is de volgende stop op onze rondgang. De wethouder stapt af op een groot plein waar zijn groene ambities duidelijk nog niet hun beslag hebben gekregen. We zien veel parkeerplaatsen, trottoirs en een speelkooi voor kinderen. 'Als het aan de bewoners ligt, wordt dit het groenste plein van de stad', vertelt Diepeveen. 'We bereiden, samen met de woningbouwvereniging en een projectontwikkelaar, een ingrijpende herinrichting voor, compleet met sloop van een aantal flats en de bouw van middenhuurwoningen om de wijk wat diverser te maken.'

Hoe ver de groene ambitie van de buurtbewoners ook is verwijderd van de huidige stand van zaken, het plein heeft wel potentie. 'Het is groot. Dat is een goed begin. Het betekent onder meer dat we hier ook ondergronds meer ruimte hebben. We kunnen hier goed uit de voeten.'

Eetbaar

De eerste schetsen voor de herinrichting liggen er al. 'Die eerste verkenningen zijn een mooi vertrekpunt wat ons betreft.' Buurtbewoners hebben hun fantasie de vrije loop gegeven en de plannen die ze op papier hebben gezet zijn verassend creatief, vindt de wethouder. 'Er wordt onder meer gedacht aan een eetbare tuin, veel bessenstruiken en bijvoorbeeld fruitbomen.' De brainstorm lijkt daarmee geïnspireerd door een ander groenproject in Overvecht, de Voedseltuin aan de Bangkokdreef, waar mensen met psychische klachten onder begeleiding groenten en fruit verbouwen.

Er is al een enthousiaste groep buurtbewoners bij de herinrichting betrokken, maar een groot project als dit moet ook heel breed gedragen worden, weet Diepeveen. De wethouder realiseert zich dat er nog flink gewerkt moet worden aan dat draagvlak. 'We gaan hier straks bijvoorbeeld veel parkeerplaatsen weghalen waarschijnlijk. Die krijgen een andere plek, maar dat valt toch niet bij iedereen meteen even goed. We moeten straks iedereen meekrijgen, ook de mensen die nu nog op het standpunt staan dat ze het liefst hun auto vanuit de woning in de gaten willen houden.'

Inspireren

Overvecht heeft twee echt grote parken, Park de Gagel in het noorden en Park de Watertoren aan de zuidkant van de wijk. De fietstocht voert naar het laatste. Onderweg komen we langs de ijsbaan van IJclub Siberia. De ijsbaan wordt al sinds jaar en dag door buurtbewoners onderhouden en geëxploiteerd. 'Een mooi voorbeeld van hoe dit soort projecten in de openbare ruimte mensen kan verbinden en inspireren. Ze hebben het zelfs voor elkaar gekregen om met crowdfunding maar liefst twintigduizend euro op te halen om de ijsbaan van een nieuwe, waterdichte onderlaag te voorzien.'

De ijsclub is een heel eigen leven gaan leiden, waardoor ook buiten het schaatsen om initiatieven tot ontwikkeling komen. Zo wordt door de club al vier jaar op rij *Glow in the Park* georganiseerd in het Gagelpark, een cultureel festival met onder meer muziek en lichtshows.

Verbinden

Park de Watertoren, even verderop aan de Broekhuysendreef, moet, als het aan Diepeveen ligt, met groene verbindingroutes door Overvecht verbonden worden met andere groene locaties. 'Van hieruit willen we een groen lint maken van paden die al dit soort groene plekken in de wijk met elkaar verbinden. We denken dan aan een doorlopende route voor voetgangers, fietsers, skaters en ander langzaam verkeer.'

Autoverkeer wordt daarmee minder dominant in de wijk. De gemeente wil voetgangers en fietsers voorrang geven op auto's. De snelheid moet ook omlaag, naar dertig kilometer per uur op de meeste plaatsen. Dat wordt onder meer bewerkstelligd door het versmallen van autorijbanen.

Snelverkeer

In het park wanen bezoekers zich nu al ver van het snelverkeer. Het park dat in 1975 rondom de watertoren werd aangelegd, is groots opgezet, indachtig de doelstelling om bewoners van Overvecht veel ruimte en licht te geven. De combinatie van water en ruimte zijn in dit park het leidmotief. Er is een speelbad voor kinderen en er zijn verschillende vijvers, waterpartijen en veel vergezichten.

'We zien in Overvecht ook nog veel "liefdeloos groen"'

Aan ruimte is in Overvecht zeker geen gebrek, maar de wijk biedt, zoals Diepeveen terecht opmerkt, nog veel kansen voor verdere vergroening. Als het aan de wethouder ligt, wordt daar de komende jaren werk van gemaakt. Dat moet niet alleen kwalitatief betere natuur opleveren, maar ook betere natuurbeleving, doordat wijkbewoners zich langs groene verbindingen van de ene groene hotspot naar de andere kunnen bewegen. Dat ze daarna wellicht het stof van de schoenen moeten vegen, moeten ze voor lief nemen.

Be social

www.stad-en-groen.nl/article/34171/stof-op-de-schoenen-in-gemeente-utrecht